

Äänekosken kaupungin lausunto hallituksen esityksestä laiksi kuntalain muuttamisesta

KH 16.03.2026
3/00.04.00/2026

Taustaa

Valtiovarainministeriö pyytää lausuntoa hallituksen esitysluonnokseen kuntalain (410/2015) muuttamisesta (HE-luonnos 3.2.2026). Nykytilanteessa valmiuslain 13 §:n mukaisesti varautumista johtaa, valvoo ja yhteensovittaa kukin ministeriö toimialallaan. Kuntien varautumisen yleistä ohjausta ei ole nimenomaisesti säädetty valtiovarainministeriön tehtäväksi. Lakiesityksessä kuntalakiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan valtiovarainministeriö vastaisi kuntien varautumisen yleisestä ohjauksesta ja seurannasta siltä osin kuin se ei kuuluisi muun ministeriön toimialaan. Lisäksi kuntalakiin tehtäisiin eräitä muita muutoksia muun muassa vaikuttamistoimielimiin, kirjanpitolain soveltamiseen sekä konserniyhtiöiden varautumiseen liittyen. Esitystä koskeva lausuntoaika päättyy 31.3.2026.

Hallituksen esityksen tavoitteet

Esityksen tavoitteena on selkiyttää valtiovarainministeriön toimivaltaa ja roolia kuntien varautumisen yleisessä ohjauksessa. Lisäksi tavoitteena on tehostaa kuntakonserniin kuuluvien tytäryhteisöiden varautumista, edistää taloudellisen vastuullisuuden tiedostamista ja raportointia, parantaa kuntien talouden vertailukelpoisuutta sekä vahvistaa kunnan vaikuttamistoimielinten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Lausuntoehdotus

Viranhaltijatyönä on valmisteltu lausuntoehdotus noudattaen lausuntopyynnössä noudatettua jakoa eri asiakokonaisuuksiin. Asiakokonaisuuksien otsikot on lihavoitu asiakokonaisuuksien erottamiseksi toisistaan. Valmisteltu lausuntoehdotus muodostuu seuraavasti:

Äänekosken kaupungin näkemys kuntien varautumisen yleistä ohjausta ja seurantaa koskevasta muutosehdotuksesta

Äänekosken kaupunki ei kannata esitystä siltä osin kuin valtiovarainministeriölle ehdotetaan yleistä toimivaltaa ohjata kuntien toiminnan ja talouden varautumista. Vaikka esityksessä todetaan ohjauksen olevan luonteeltaan informaatio-ohjausta eikä oikeudellisesti sitovaa, kaupunki katsoo, että toimivallan laajentaminen on ongelmallista kunnallisen itsehallinnon kannalta.

Kaupungin näkemyksen mukaan kuntien varautumista poikkeusoloihin ja normaaliolojen häiriötilanteisiin ohjataan jo nykyisin tarkoituksenmukaisella ja riittävällä tavalla. Nykyisin viranomaisten toimivalta perustuu selkeään sektorikohtaiseen

sääntelyyn ja operatiiviseen vastuuseen. Valtiovarainministeriölle ei tule luoda rinnakkaista tai yleistä ohjausroolia, joka voi johtaa epäselvyyksiin toimivaltajaossa ja päällekkäiseen ohjaukseen.

Lisäksi raportointi- ja selvitysvelvoitteiden lisääntyminen kuormittaisi entisestään kuntien hallintoa ja talousjohtamista, minkä vuoksi mahdollisista uusista tai laajenevista tehtävistä tulee valtion korvata kunnille aiheutuvat kustannukset täysimääräisesti.

Lisäksi kaupunki pitää erittäin ongelmallisena sitä, että valtiovarainministeriön ohjaus- ja seurantatehtävä voisi käytännössä johtaa tilanteisiin, joissa ministeriölle toimitetaan tietoja kaupungin kriittisestä infrastruktuurista tai muita turvallisuuden ja varautumisen kannalta arkaluonteisia tietoja. Kaupunki ei pidä hyväksyttävänä, että ministeriölle toimitetaan tilastotietoja tai muuta aineistoa, joka ei selkeästi kuulu sen toimialaan. Kuntien varautumiseen liittyvä tietopohja on monin osin luonteeltaan sellaista, että sen jakamista tulee arvioida erittäin pidättyvästi tietoturvan ja kokonaisturvallisuuden näkökulmasta. Äänekosken kaupunki katsoo, että kuntien kriittiseen infrastruktuuriin, varautumiseen tai muihin turvallisuuden kannalta arkaluonteisiin tietoihin liittyen ei tule muodostaa tosiasiallista tiedonsaantiroolia ilman täsmällistä, välttämättömyyteen perustuvaa ja tarkkarajaista sääntelyä.

Äänekosken kaupungin näkemys vaikuttamistoimielinten aloiteoikeutta ja vanhusneuvoston nimeämistä koskeviin muutosehdotuksiin

Äänekosken kaupunki pitää kannatettavana, että nuorisovaltuustoja koskevaa lainsäädäntöä päivitetään ja nuorisovaltuuston vaikuttamismahdollisuuksiin kiinnitetään huomiota.

Esityksessä ehdotetaan, että “nuorisovaltuuston aloiteoikeuteen sovelletaan mitä tämän lain 23 §:ssä säädetään aloiteoikeudesta.” Kuten esityksen nykytilan arviossa todetaan, nuorisovaltuustoilla on jo mahdollisuus tehdä kuntalaisaloitteita. Ehdotettu lisäys ei tuo mukanaan uusia vaikuttamiskeinoja, vahvempaa asemaa päätöksenteossa eikä parempaa ennakoitavuutta aloitteiden käsittelyyn. Esitys ei siten paranna nuorisovaltuustojen tosiasiallisia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Pidämme kuitenkin aloiteoikeuden julkilausumista myönteisenä muutoksena.

Nykytilan arviossa todetaan, että “Tilanteen selkiyttämiseksi sekä nuorisovaltuuston aseman vahvistamiseksi lakiin olisi perusteltua lisätä säännös, josta nuorisovaltuuston aloiteoikeus kävisi selkeästi ilmi.” Olemme tästä samaa mieltä, mutta esitetyn lainsäädännön pohjalta kuntalaisaloite tulkitaan riittäväksi vaikuttamiskanavaksi nuorisovaltuustoille ja tämä saattaa pahimmassa tapauksessa heikentää nuorisovaltuustojen asemaa ja vaikuttamiskeinoja tulevaisuudessa ehkäisemällä kuntalaisaloitetta vahvempien vaikuttamiskeinojen yleistymistä kuntaorganisaatioissa.

Kuten nykytilan arviossa todetaan, aloiteoikeuden korostaminen nuorisovaltuustojen osalta on tärkeää, sillä alle 18-vuotiailla ei ole äänioikeutta tai vaalikelpoisuutta kuntavaaleissa, eivätkä lapset ja nuoret siten voi vaikuttaa kunnalliseen päätöksentekoon äänestämällä ikäryhmänsä edustajaa valtuustoon. Kuntalaisaloite on tarkoitettu yksittäisille kuntalaisille ja ryhmille, joilla ei ole muuta institutionaalista roolia kunnan päätöksenteossa. Nuorisovaltuusto taas on kuntalain nojalla lakisääteinen vaikuttamistoimielin, jolloin sen vaikuttamiskeinojen tulisi olla rakenteellisesti vahvoja.

Kuntalaisaloitetta vahvempi suora aloiteoikeus nuorisovaltuustoille takaisi myös sen, ettei nuorisovaltuutettujen tarvitsisi tehdä aloitteita valtuutettujen kautta saadakseen äänensä kuuluviin. Valtuutetun kautta tehtävät aloitteet haastavat nuorisovaltuustojen puoluepoliittista sitoutumattomuutta. Valtuutetun puolueen tai valtuustoryhmän tavoitteet ohjaavat, mitä aloitteita he tekevät nuorisovaltuustojen puolesta valtuustolle. Toisaalta ei voida pitää perusteltuna, että lakiin kirjattaisiin yksittäisille nuorisovaltuutetuille vahvempi aloiteoikeus kuin valtuustoon äänestetyille valtuutetuille. Nuorisovaltuustolla vaikuttamistoimielimenä tulisi kuitenkin olla rakenteellisesti vahva aloiteoikeus.

Äänekosken kaupunki kannattaa esitystä, jonka mukaan vanhusneuvoston sijasta voidaan käyttää muuta nimitystä, joka kuvaa paremmin sen edustamaa paikallista väestöryhmää. Muutos lisää paikallista joustavuutta ja mahdollistaa terminologian, joka koetaan kuntalaisten keskuudessa tarkoituksenmukaisemmaksi ja osallistavammaksi.

Kaupunki pitää tärkeänä, että nimityksen muutoksella ei ole vaikutusta vaikuttamistoimielimen asemaan, tehtäviin tai vaikuttamismahdollisuuksiin, vaan kyse on aidosti nimeä koskevasta joustosta.

Äänekosken kaupungin näkemys konserniohjetta koskevasta muutosehdotuksesta

Äänekosken kaupunki pitää perusteltuna, että kuntakonsernin kokonaisvarautumista vahvistetaan ja että konserniohjeessa annetaan tarpeelliset määräykset tytäryhteisöjen varautumisesta. Tytäryhteisöjen tuottamat palvelut voivat olla kriittisiä koko kuntakonsernin toiminnan ja palvelutuotannon jatkuvuuden kannalta.

On tarkoituksenmukaista, että varautumista ohjataan omistajaohjauksen keinoin ja että kunta voi itse, riskiperusteisesti, määritellä määräysten laajuuden ja sisällön. Kaupunki korostaa, että sääntelyn tulee jättää kunnille riittävä harkintavalta määräysten kohdentamiseen.

Äänekosken kaupungin näkemys kirjanpitoa ja toimintakertomusta koskevista muutosehdotuksista

Äänekosken kaupunki suhtautuu myönteisesti ehdotukseen, jonka mukaan konserniohjeessa tulisi jatkossa antaa tarpeelliset määräykset tytäryhteisöjen valmiussuunnittelusta, varautumisesta ja näiden yhteensovittamisesta kuntakonsernissa, sillä muutos tehostaa varautumista normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin sekä vahvistaa konsernitason riskienhallintaa.

Samoin kaupunki pitää perusteltuna kirjanpitolain soveltamista koskevien poikkeusten säätämistä suoraan laissa sekä toimintakertomuksen sisältövaatimusten täsmentämistä siten, että siinä esitetään arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä, mikä parantaa taloudellisen vastuullisuuden tiedostamista ja raportoinnin läpinäkyvyyttä. Äänekosken kaupunki kuitenkin korostaa, että toimintakertomuksessa esitettävä riskikuvaus tulee rajata strategiselle ja taloudelliselle tasolle siten, ettei julkiseen asiakirjaan sisälly varautumiseen, turvallisuuteen tai kriittiseen infrastruktuuriin liittyviä yksityiskohtaisia tai sensitiivisiä tietoja; tämä on välttämätöntä perustuslain 121 §:ssä turvatun kunnallisen itsehallinnon sekä kuntien vastuulla olevan varautumisen ja turvallisuuden toteuttamisen kannalta.

Muut huomiot esitysluonnoksesta

Äänekosken kaupunki pitää esityksen tavoitteita kokonaisuutena perusteltuina ja katsoo, että suurin osa esitetyistä muutoksista selkeyttää sääntelyä, vahvistaa osallistumista sekä parantaa kuntakonsernin johtamista ja talouden raportointia. Kaupunki kuitenkin suhtautuu kriittisesti ja kielteisesti esitykseen siltä osin kuin siinä ehdotetaan valtiovarainministeriölle yleistä toimivaltaa ohjata kuntien toiminnan ja talouden varautumista. Kaupunki katsoo, että tämä tehtävä ei ole tarpeellinen eikä tarkoituksenmukainen ja että kuntien varautumista koskeva ohjaus tulee jatkossakin perustua selkeään toimialakohtaiseen vastuuseen.

Valmistelija	Hallintopäällikkö Henriikka Mäkelä, puh. 040 480 1074 ja talousjohtaja Tapani Hämäläinen puh. 0400 115256
Esittelijä	Kaupunginjohtaja Matti Tuononen
Päätösehdotus	Kaupunginhallitus päättää, että Äänekosken kaupunki antaa asiassa lausunnon edellä esittelyosiossa olevan mukaisesti.
Päätös	